

Lausunto

22.11.2024

Asia: VN/25525/2023

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Lausunnonantajan lausunto

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

Globe Art Point ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi. Pidämme sen tavoitteita tarpeellisina, etenkin eri väestöryhmien ja alueiden eriytymiskehityksen ehkäisemiseksi sekä hyvän keskustelukulttuurin ja vuoropuhelun vahvistamiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Nämä osa-alueet liittyvät edustamiemme, Suomessa vakituisesti asuvien ulkomaalaistaustaisten taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten mahdollisuuksiin vaikuttaa ja integroitua ympäröiviin rakenteisiin ja paikallisiin yhteisöihin ja taide- ja kulttuurialan instituutioihin.

Globe Art Point uskoo vakaasti demokratiaan ja osallisuuteen yhteiskunnassa, joka edistää kulttuurista monimuotoisuutta sekä noudattaa yhdenvertaisten ja yhtäläisten mahdollisuuksien ja osallisuuden periaatteita. Kehotamme hallitusta käymään rakentavaa vuoropuhelua eri taustoista tulevien sidosryhmien kanssa. Yhdessä voimme rakentaa osallistavamman ja oikeudenmukaisemman yhteiskunnan, joka tunnustaa kaikkien yksilöiden arvon alkuperästä tai maahanmuuttaja-asemasta riippumatta.

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Yleiset huomiot

Globe Art Point yhtyy Kulta ry:n ja Ihmisoikeuskeskuksen huomioihin siitä, että ohjelmaluonnoksessa ei mainita ulkomaalais- ja maahanmuuttajataustaisten osallisuutta ja että pelkät äänestysaktiivisuuteen kannustavat toimenpiteet eivät ole riittäviä yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi ja kaikenlaisen syrjinnän ja rasismien poistamiseksi suomalaisesta yhteiskunnasta.

Tavoitelinjaus 1: Etsimme keinoja lisätä erityisesti nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tasoittaa väestöryhmien ja alueiden välillä havaittuja eroja äänestysaktiivisuudessa ja pysäyttää eriytymiskehitys.

Globe Art Point painottaa nuorten äänestysaktiivisuuden lisäämisessä väestöryhmien ja alueiden välisten erojen pienentämistä. Tiedotus ja viestintä lisäävät aktiivista osallistumista vain, jos nähtävillä on myönteisiä esimerkkejä osallistumisen vaikutuksista. Rasismin vastaisuuden ja yhdenvertaisuuden tavoittelun tulee olla läpileikkaavaa ja nähtävissä kaikilla tasoilla. Heikommassa asemassa olevien tavoittaminen on ensimmäinen askel matkalla konkreettisiin tuloksiin.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **ymmärrettävä ja saavutettava vaalitiedotus ja -viestintä,**
- **äänestyspaikkojen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen,**
- **kuntien kannustaminen kuulemaan nuoria ja huomioimaan eri ikäryhmiä äänestyspaikkojen sijoittelussa,**
- **yhteistyö kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa erityisesti ensi kertaa äänestävien nuorten aikuisten ja muita heikommassa asemassa olevien äänioikeutettujen tavoittamiseksi.**

On muistettava, että nuoret eivät ole yksi, yhtenäinen ryhmä eikä ole yhtä tapaa tai kanavaa saavuttaa nuoria. Ulkomaalaistaustaiset nuoret ja aikuiset jäävät viestinnässä usein katveeseen muistakin kuin kieleen liittyvistä syistä. Pelkkä äänioikeutettujen tavoittaminen ei kuitenkaan riitä, jos omat vaikutusmahdollisuudet tuntuvat pieniltä. Tavoitelinjaus 1 liittyy tavoitelinjaus 2:een yhteistyön ja vuorovaikutuksen osalta.

Tavoitelinjaus 2: Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tietoa vapaiden vaalien merkityksestä ja harjoitella äänestämistä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **yhteistyö ja vuorovaikutus valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien, kirjastojen, koulujen, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken,**
- **lapsi- ja nuoriystävällisen, saavutettavan, ymmärrettävän ja puoluepoliittisesti neutraalin tiedon tuottaminen ja viestintä vaaleista, eri hallintotasojen tehtävistä, puolueiden arvoista ja äänestämisestä niissä kanavissa missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa ja osana demokratiakasvatusta.**

Julkiselta puolelta kulttuurialalla kirjastot tekevät tärkeää työtä sekä tarjoamalla tiloja että toimintaa lapsille ja nuorille. Taide- ja kulttuuriharrastuksissa kolmas sektori tavoittaa lasten kautta myös eri taustaiset perheet. Yksi Globe Art Pointin jäsenjärjestöistä tuottaa lastenkulttuuria monikielisille perheille. Kulttuurialan leikkaukset kuitenkin heikentävät pienten, tärkeää työtä tekevien järjestöjen toimintaa. Oletus kulttuuritarjonnan ja -harrastusten tuottamisesta täysin vapaaehtois pohjalta ei ole kestävä.

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Yleiset huomiot

Lasten ja nuorten osallisuutta voidaan vahvistaa taiteen ja kulttuurin välityksellä mm. erilaisissa yhteisöllisissä tapahtumissa, jotka tuovat yhteen eri taustaisia lapsia, nuoria ja perheitä.

Tavoitelinjaus 3: Vahvistamme kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien, ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kanssa.

Erilaisissa nuorten ja opiskelijoiden yhteisöissä tulee varmistaa eri taustoista tulevien jäsenten mahdollisuus osallistua toimintaan.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **kuntalain ja hyvinvointialuelain toimivuuden arviointi nuorisovaltuustoja koskevien säännösten osalta,**
- **tuki ja koulutus kuntien, hyvinvointialueiden sekä koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle niin yleissivistävässä kuin ammatillisessa koulutuksessa.**

-

Tavoitelinjaus 4: Vahvistamme lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista heitä itseään koskevissa asioissa.

On muistettava eri taustaisten lasten ja nuorten suora kuuleminen, ja eri ryhmien välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen ikään sopivalla tavalla.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumisen merkityksen painottaminen avoimen lainvalmisteluprosessin kehittämisessä,**
- **viranhaltijoiden tukeminen ja kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen,**
- **jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen rakenteiden tehokkaampi hyödyntäminen valmistelussa ja päätöksenteossa,**
- **hyvien käytänteiden kokoaminen ja levittäminen,**
- **osallistumis- ja kuulemistoimien vaikuttavuuden arvioinnin, mittaamisen ja seurannan kehittäminen sekä sidosryhmäviestintä osallistumisen tuloksista.**

-

LUKU 3.3 Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 5: Vahvistamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tiivistämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja korkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa,
- mitattavissa olevan seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.

-

Tavoitelinjaus 6: Parannamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle
- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin toimijoiden, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.

Erilaisten aineistojen ja koulutusten lisäksi ja ohella oma kokemus demokratian toteutumisesta lähipiirissä on merkittävä lapsen ja nuoren kasvaessa.

-

Tavoitelinjaus 7: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista demokratiasta.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu demokratia- ja osallisuusteemojen näkökulmista.

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Yleiset huomiot

Hyvää keskustelukulttuuria ja mielipiteiden vaihtoa voidaan tehdä myös kulttuurin avulla. Globe Art Point ry on vuodesta 2023 järjestänyt yhteistyössä Taiken ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa eri kielisiä kulttuuridialogeja, "Cultural Dialogues". Ne keskittyvät taiteilijoiden ja kulttuurityöntekijöiden asemaan tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa, erityisesti BIPOC- ja ulkomaalaistaustaisten taiteilijoiden kokemuksiin perustuen. Tällaisen vuoropuhelun tulisi olla läpileikkaavaa myös taide- ja kulttuurialan ulkopuolella. Rasminvastaisuuden ja yhdenvertaisuuden tulee olla yhteiskunnassa läpileikkaavaa, ei vain projektien, aloitteiden tai kansallisten ohjelmien varassa.

Eri taide- ja kulttuurin muodot antavat välineitä itseilmaisuuksiin ja sen kehittämiseen.

Tavoitelinjaus 8: Parannamme monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erilaisten alueiden ja eri väestöryhmien, erityisesti lasten ja nuorten erilaiset osallistumisen edellytykset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret huomioon ottaen.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- uudenlaisten, valtakunnallisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinojen ja rakenteiden kehittäminen ja testaaminen,
- jo olemassa olevien osallistumisen rakenteiden vakiinnuttaminen,
- digitaalisten vaikuttamiskanavien lapsi- ja nuorisoystävällisyyden parantaminen ja niiden tunnettuuden lisääminen,
- hallinnon ja kansalaistoimijoiden ratkaisukeskeisen kumppanuuden vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseksi sekä vuoropuhelun lisäämiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.

Tavoitelinjaus 9: Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia,
- kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen,
- paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti,
- eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.

Myös kulttuurisia dialogeja tulisi levittää laajemmin valtakunnallisesti. Niille on kokemuksemme mukaan kysyntää.

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 10: Seuraamme ja edistämme asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arviointi asukkaiden ja palvelunkäyttäjien tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen,
- alueellisen ja paikallisen demokratian kehittäminen ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

-

Tavoitelinjaus 11: Tuemme demokratian ja osallistumisen näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon johtamista ja päätöksentekoa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueiden ja kuntien välisen rajapinnan sekä ministeriöiden välisen työnjaon selkeyttäminen alueellisen ja paikallisen demokratian ja osallistumisen edistämiseen liittyen,
- asukkaiden osallistumisen tarkasteleminen johtamisen ja hallinnon kysymyksenä ja osana päätöksentekoa,
- tietopyynnön sekä kuntalais- ja hyvinvointialuealoitteen tunnettuuden, käytön ja kehittämisen selvittäminen,
- demokratiaosaamisen lisääminen julkisissa palveluissa.

-

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Yleiset huomiot

Yhdymme tässä Kulta ry:n näkemykseen siitä, että laaja kulttuuriosallistuminen vahvistaa demokratiaa ja että kulttuuripoliittisen selonteon tavoite kulttuurista jokaisenoikeutena tulisi ottaa mukaan myös kansalliseen ohjelmaan demokratian ja osallistumisen edistämiseksi. Yhdenvertaisuutta taiteen ja kulttuurin tekemiseen ja kokemiseen pitää vahvistaa, koska niiden kautta luodaan yhteisöllisyyttä myös eri väestöryhmien välillä. Ulkomaalaistaustaisten taiteen ja kulttuurin ammattilaisten integroiminen suomalaiseen yhteiskuntaan vahvistaa sen moninaisuutta ja tuo lisää näkökulmia kansalliseen demokratiapolitiikkaan.

Tavoitelinjaus 12: Jatkamme kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä perustuen demokratianäkemykseen, jossa perusoikeudet, sananvapaus, oikeusvaltioperiaate, hyvä hallinto, kansalaisten osallistuminen ja korruption kitkeminen nähdään tärkeinä, toisistaan riippuvaisina demokratian elementteinä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiapolitiikan nykyistä tiiviimpi ja systemaattisempi koordinaatio suhteessa esimerkiksi hallinto-, tieto-, media- ja teknologiapolitiikkatoimiin,
- yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa demokratiapolitiikan tietoperustan ja tietoperusteisen päätöksenteon vahvistamiseksi.

-

Tavoitelinjaus 13: Vahvistamme kansallisen demokratiapolitiikan ja demokratian edistämistoimien vaikuttavuuden arviointia, seuranta ja läpinäkyvyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kansallisen demokratiaindikaattorityön kehittäminen,
- osallistuminen Suomen demokratian tilan arviointi- tai auditointityöhön yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa,
- hallituksen demokratiapoliittisista toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta viestiminen avoimesti, saavutettavasti ja läpinäkyvästi.

-

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Yleiset huomiot

Ulkomaalaistaustaisen jäsenistömme sekä kansainvälisten yhteistyökumppaneidemme ja vertaisjärjestöjemme kanssa käymme jatkuvaa vuoropuhelua tasa-arvon, moninaisuuden ja yhteiskuntaan ja yhteisöihin kuuluvuuden tilasta Suomessa ja muualla.

Tukemalla omia jäseniämme, yhteistyökumppaneitamme ja vertaisjärjestöjämme, edellyttämällä yhdessä määriteltyjen arvojen kunnioittamisen ja niihin sitoutumisen toiminnassamme vahvistamme taiteen ja kulttuurialan ammattilaisten välityksellä demokratiaa kansainvälisesti. Tarttumalla taiteellista ilmaisua rajoittaviin kokemuksiin pidämme esillä demokratiaa rajoittavia toimia myös kansainvälisesti. Tämänvuotisen kansainvälisen seminaarimme aihe oli sensuuri taiteessa.

Tavoitelinjaus 14: Edistämme demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan unionissa ja kansainvälisesti, ja vahvistamme näin myös turvallisuutta, vakautta ja kriisinkestävyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiatoimien jatkumon, hyvän hallinnon ja avoimuuden kehittämisen sekä vaaliturvallisuustyön syventämisen edistäminen EU:ssa,
- tietoisuuden lisääminen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen suunnatuista EU-rahoituslähteistä kansallisesti,
- aktiivinen vaikuttaminen Euroopan neuvoston roolin kehittämiseen demokratiakysymyksissä,
- osallistuminen Team Europe Democracy -aloitteeseen,
- kehitysyhteistyömäärärahan kohdentaminen strategisesti demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskuntien vapaan toimitilan tukemiseksi huomioiden erityisesti niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaa.

-

Tavoitelinjaus 15: Tiivistämme Suomen kansainvälisen demokratiatyön koordinoitua ja kansainvälisten demokratiasuosituksen toimeenpanon seuranta kansallisella tasolla.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- valtioneuvoston kansainvälisten demokratia-asioiden koordinaatiojärjestelmän perustaminen,
- kansainvälisten valvontaelinten ja järjestöjen suositusten kansalliseen toimeenpanoon panostaminen.

-

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

-

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa

3

Tilannekuva toimii hyvänä taustoitukseksi periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin

3

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

Yleiset huomiot

-

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

Yleiset huomiot

-

Vuorisalo-Tiitinen Sarri
2787956-1 Globe Art Point r.y. - Toiminnanjohtaja